

POSTANOWIENIE

Dnia 15 grudnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z wniosku I. J. przy uczestnictwie W. M. o zmianę postanowienia, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 15 grudnia 2005 r., skargi kasacyjnej uczestnika postępowania od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 4 marca 2005 r., sygn. akt III Ca (...),

- 1) zmienia zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 8 listopada 2004 r., sygn. akt II Ns (...), w punkcie 1 w ten sposób, że oddala wniosek.**
- 2) zasądza od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika kwotę 200 (dwieście) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w dniu 8 listopada 2004 r. wydał postanowienie o zmianie swego orzeczenia z dnia 1 grudnia 1999 r., stwierdzającego nabycie spadku po zmarłym 7 lipca 1998 r. E. K. na podstawie ustawy przez W. M. - syna spadkodawcy. Zmiana polegała na stwierdzeniu nabycia spadku po E. K. na podstawie testamentu ustnego z dnia 18 czerwca 1998 r. przez I. J. z domu K.

Apelację uczestnika W. M. Sąd Okręgowy oddalił postanowieniem z dnia 4 marca 2005 r.

Z dokonanych w sprawie ustaleń wynika, że cierpiący na chorobę nowotworową spadkodawca w dniu 18 czerwca 1998 r. poprosił I. J., aby wezwała do jego pokoju

osoby przebywające w domu, tj. A. K. (matkę I. J., a siostrę spadkodawcy), S. S. (znajomą A. K.), A. J. (syna I. J.), D. A. (koleżankę A. J.) i Z. C. (robotnika naprawiającego dach). Wymienionym osobom oznajmił, że czuje się bardzo źle i chce, aby A. K. spisała jego testament. Następnie oświadczył, że po swojej śmierci przekazuje I. J. udział w nieruchomości położonej w Ł. przy ul. C., oraz że wydziedzicza swego syna W. M. A. K. odczytała obejmujący ostatnią wolę spadkodawcy dokument, który sporządziła, a spadkodawca oznajmił, że dokument ten został spisany dobrze. Na dokumencie podpisali się wszyscy obecni z wyjątkiem spadkodawcy, który w tym dniu nie mógł utrzymać długopisu, jakkolwiek kilka dni później podpisał zgodę na operację.

Sąd Okręgowy podzielił zapatrywanie Sądu Rejonowego, że treść testamentu ustnego E. K., powołującego do całego spadku I. J. (przekazany jej udział w nieruchomości wyczerpywał cały spadek), została stwierdzona prawidłowo. W szczególności Sąd Okręgowy wyjaśnił, że w orzecznictwie i doktrynie istnieje rozbieżność poglądów co do tego, czy w świetle art. 952 § 2 k.c. za osobę trzecią mogącą spisać treść testamentu ustnego może być uznana także osoba, dla której w testamencie została przewidziana jakakolwiek korzyść, lub osoba jej bliska, wskazana w art. 957 §1 k.c. Odwołał się zwłaszcza, z jednej strony, do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 1991 r., III CZP 74/90 (OSNCP 1991, nr 7, poz. 84), i do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2000 r., V CKN 970/00 (OSP 2001, z. 11, poz. 161) – orzeczeń udzielających co do powyższej kwestii odpowiedzi pozytywnej, a z drugiej strony, do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 1969 r., III CZP 87/69 (OSNCP 1970, nr 6, poz. 106), postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., III CKN 231/98 (OSP 1999, z. 12, poz. 221), i uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2001 r., III CZP 54/01 (OSNC 2002, nr 7-8, poz. 84) – orzeczeń udzielających co do powyższej kwestii odpowiedzi negatywnej. W ocenie Sądu Okręgowego, spisanie w okolicznościach sprawy ostatniej woli spadkodawcy przez A. K., matkę spadkobierczyni, było dopuszczalne.

W skardze kasacyjnej uczestnik postępowania zarzucił Sądowi Okręgowemu błędną wykładnię art. 952 §2 k.c.: przyjęcie, że przepis ten dopuszcza spisanie testamentu ustnego przez osobę zainteresowaną rozrządzeniem testamentowym, oraz - nie mogące, zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., stanowić podstawy kasacyjnej - naruszenie art. 233 §1 w związku z art. 382 k.p.c. przez wadliwą ocenę materiału dowodowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (jedn. tekst: Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 924 ze zm.), do zadań Sądu Najwyższego należało zapewnienie prawidłowości oraz jednolitości wykładni prawa w dziedzinach poddanych właściwości Sądu Najwyższego (zob. art. 2 ust. 3 oraz art. 13, 16 i 17). Podobne zadanie Sąd Najwyższy ma także obecnie, na podstawie ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.); zob. art. 1 pkt 1 i art. 59 – 61.

U podstaw powołanej w zaskarżonym postanowieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2001 r., III CZP 54/01, leżała wspomniana w tym postanowieniu rozbieżność poglądów co do znaczenia użytego w art. 952 §2 k.c. terminu „osoba trzecia”. W uchwale tej Sąd Najwyższy po obszernej i wszechstronnej analizie art. 952 §2 k.c., dokonanej na tle pozostałych przepisów rozdziału kodeksu cywilnego o formie testamentu, opowiedział się za takim rozumieniem w analizowanym przepisie terminu „osoba trzecia”, które nie obejmuje zakresem tego terminu osób zainteresowanych treścią rozrządzeń spadkodawcy; krąg tych osób wyznacza, stosowany w drodze analogii, ze względu na podobieństwo sytuacji osoby sporządzającej pismo stwierdzające treść testamentu ustnego z sytuacją świadka testamentu, art. 957 k.c. Osoba, dla której w testamencie została przeznaczona jakakolwiek korzyść, jej małżonek, krewny lub powinowaty pierwszego i drugiego stopnia oraz osoba pozostające z nią w stosunku przysposobienia nie tylko zatem nie może być świadkiem testamentu, ale i nie może spisać ze skutkiem prawnym treści testamentu ustnego.

Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2001 r., III CZP 54/01, nie jest wprawdzie zasadą prawną i nie wiąże składów orzekających Sądu Najwyższego na podstawie art. 62 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, jednakże skład Sądu Najwyższego obecnie orzekający w pełni ją podziela, podobnie jak całkowicie ją podzielił skład Sądu Najwyższego, który wydał postanowienie z dnia 10 maja 2002 r., IV CKN 1044/00 (OSNC 2003, nr 7-8, poz. 107). Sąd Okręgowy zajmując odmienne stanowisko od wyrażonego w wymienionej uchwale nie podjął zresztą nawet próby polemiki z zawartą w niej argumentacją.

W świetle powyższych uwag, stwierdzenie treści testamentu ustnego przez matkę spadkobierczyni nie mogło być uznane za zgodne z art. 952 § 2 k.c. Wobec niestwierdzenia treści testamentu ustnego E. K. w wymagany sposób, testament ten nie mógł wywrzeć skutków prawnych i stanowić podstawy dziedziczenia przez I. J.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁶ w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego stanowił art. 520 § 3 k.p.c.